ПрАТ «ВНЗ «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук
Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук
_____ Яна РАЄВСЬКА
«30» _____ 2024 р.

СХВАЛЕНО на засіданні кафедри психології
Протокол № 1 від 29.08.2024 р.
Завідувач кафедри
_____ Яна РАЄВСЬКА

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ»

Галузь знань:	**05 Соціальні та поведінкові науки**
Спеціальність:	**053 Психологія**
Рівень вищої освіти:	**третій (освітньо-науковий) рівень**
Освітня кваліфікація:	**доктор філософії з психології**
Освітньо-наукова програма:	**Психологія**

Київ – МАУП – 2024

Загальна інформація про навчальну дисципліну

Назва навчальної дисципліни	Право інтелектуальної власності та академічна доброчесність у науковій діяльності
Шифр і назва спеціальності	053 Психологія
Освітньо-наукова програма	Психологія (підготовка докторів філософії)
Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти
Статус дисципліни	обов'язкова (ОК11, цикл загальнонаукової підготовки)
Кількість кредитів і годин	3 кредити ЄКТС / 90 годин. Денна форма: лекції – 24 год; практичні (семінарські) заняття – 12 год; самостійна робота – 54 год. Заочна форма: лекції – 8 год; практичні (семінарські) заняття – 6 год; самостійна робота – 76 год.
Термін вивчення дисципліни	2 курс, IV семестр
Мова викладання	українська
Вид підсумкового контролю	залік
Сторінка дисципліни на сайті	https://maup.com.ua/ua/pro-akademiyu/instituti/imvsn/kafedra-psihologi/aspirant/silabusi17.html

Загальна інформація про викладача. Контактна інформація. Комунікація

Прізвище, ім'я, по батькові викладача	Барановська Віра Миколаївна
Науковий ступінь	кандидат юридичних наук, ,
Вчене звання	доцент
Посада	заступник завідувача кафедри
Дисципліни, які викладає НПП	Право інтелектуальної власності, Актуальні проблеми господарського та трудового права
Напрями наукових досліджень	Теоретико-методологічні та нормативно-правові засади охорони інтелектуальної власності; правове регулювання використання результатів наукової діяльності; академічна доброчесність та етика наукових досліджень
Посилання на реєстри ідентифікаторів для науковців (ORCID, Google Scholar)	https://orcid.org/0000-0003-0185-8538 https://scholar.google.com/citations?user=8GzoE68AAAAJ&hl=uk
Портфоліо викладача на сайті кафедри / Інституту / Академії	https://maup.com.ua/ua/pro-akademiyu/instituti/institut-prava/kafedra-civilno-pravovih-disciplin.html
E-mail	forever55555@ukr.net
Контактний телефон	+380963682424
Телефон кафедри	0444965433

Комунікація зі здобувачами (e-mail, месенджери, консультації, очні зустрічі)	+380963682424

Структура курсу

Анотація курсу. Навчальна дисципліна «Право інтелектуальної власності та академічна доброчесність у науковій діяльності» належить до обов'язкових освітніх компонентів (ОК11) освітньо-наукової програми «Психологія» підготовки докторів філософії за спеціальністю 053 «Психологія» і вивчається в IV семестрі другого року навчання – на етапі активного оприлюднення результатів дисертаційного дослідження. Курс поєднує правовий і етичний виміри наукової діяльності. Правовий блок охоплює систему охорони інтелектуальної власності в Україні та світі, авторське право в науці відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» (2022), права на психодіагностичні методики, бази даних, комп'ютерні програми та службові твори, об'єкти промислової власності й комерціалізацію результатів психологічних досліджень, відкриті ліцензії, права на дані та правові питання використання штучного інтелекту. Етичний блок охоплює принципи академічної доброчесності та дослідницької етики (Закон України «Про освіту», Європейський кодекс поведінки для забезпечення доброчесності досліджень), види порушень і процедури їх розгляду, авторство й етику публікацій, конфлікт інтересів, хижацькі видання та «фабрики статей», а також інституційні системи забезпечення доброчесності. Наскрізним завданням є стратегія охорони інтелектуальної власності та забезпечення доброчесності власного дисертаційного дослідження; ключові рішення відпрацьовуються в симуляціях (переговори про ліцензію на методику, юридична клініка, засідання комісії з питань академічної доброчесності, конфлікт авторства).

Предмет вивчення навчальної дисципліни: правове регулювання створення, охорони та використання об'єктів інтелектуальної власності в науковій діяльності; принципи, норми та механізми забезпечення академічної доброчесності й етики досліджень і публікацій.

Мета курсу: сформувати у здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти правову та етичну компетентність, достатню для захисту власних прав інтелектуальної власності, правомірного використання результатів інтелектуальної діяльності інших осіб і доброчесного здійснення, оприлюднення та комерціалізації наукових досліджень у сфері психології.

Завдання навчальної дисципліни:

- розкрити поняття, об'єкти та систему охорони інтелектуальної власності на національному та міжнародному рівнях;
- сформувати знання про авторське право в науці, зокрема щодо наукових творів, психодіагностичних методик, баз даних і службових творів;
- ознайомити з об'єктами промислової власності, ліцензуванням і комерціалізацією результатів психологічних досліджень;
- сформувати вміння правомірно використовувати відкриті ліцензії, чужі матеріали та дані, а також розуміти правові аспекти використання ШІ;
- розкрити принципи академічної доброчесності та дослідницької етики, види порушень і процедури їх розгляду;
- сформувати знання про критерії авторства, конфлікт інтересів, етику публікацій і ознаки хижацьких видань;
- ознайомити з інституційними системами забезпечення академічної доброчесності;
- сформувати здатність розробляти стратегію охорони інтелектуальної власності та забезпечення доброчесності власного дослідження.

Пререквізити навчальної дисципліни: «Філософія науки» (ОК2); «Методологія і методи наукових психологічних досліджень» (ОК4); «Цифрові інструменти та відкрита наука в психологічних дослідженнях» (ОК5); «Психометрія та статистичний аналіз даних у психологічних дослідженнях» (ОК9).

Постреквізити навчальної дисципліни: асистентська педагогічна практика (ОК12); вибіркова дисципліна ВК6 («Організація наукової діяльності, грантова підтримка та академічна мобільність» / «Академічне письмо та підготовка публікацій до видань Scopus і Web of Science»); наукова складова ОНП – оприлюднення результатів, підготовка дисертації до захисту, перевірка на академічний плагіат, упровадження та комерціалізація результатів.

Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність (ІК)	ІК. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати значущі комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері психології, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК4. Здатність розв'язувати комплексні проблеми психології на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)	СК3. Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні проєкти в сфері психології та дотичні до неї міждисциплінарні проєкти, лідерство та відповідальність під час їх реалізації; забезпечувати дотримання прав інтелектуальної власності. СК8. Здатність інтегрувати цифрові технології, інструменти штучного інтелекту та сучасні аналітичні платформи у психологічні дослідження на засадах відкритої науки (Open Science): попередня реєстрація дослідницького протоколу, управління науковими даними за принципами FAIR, забезпечення етичності, валідності, прозорості та відтворюваності наукових результатів.
Програмні результати навчання (РН)	РН4. Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з психології та дотичних міждисциплінарних напрямів із дотриманням норм професійної і академічної етики. РН6. Критично і системно оцінювати результати власної науково-дослідної роботи і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми, визначати перспективи подальших наукових розвідок. РН7. Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні проєкти у сфері психології, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі наукові та прикладні проблеми психології з урахуванням соціальних, економічних, етичних і правових аспектів. РН11. Застосовувати цифрові технології, інструменти штучного інтелекту, наукові репозитарії, платформи попередньої реєстрації досліджень, сучасні статистичні та аналітичні платформи для збору, обробки, інтерпретації та візуалізації результатів психологічних досліджень; документувати й оприлюднювати наукові дані за принципами FAIR із дотриманням засад відкритої науки та академічної доброчесності.

Зміст навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Денна форма, год.			Заочна форма, год.		
		Лекції	Практ.	СРС	Лекції	Практ.	СРС
Змістовий модуль 1. Право інтелектуальної власності в науковій діяльності							
Тема 1	Інтелектуальна власність: поняття, об'єкти, суб'єкти, система охорони. Міжнародні договори; національне законодавство та органи у сфері ІВ.	3	1	7	1	–	9
Тема 2	Авторське право і суміжні права в науці: наукові твори, бази даних, комп'ютерні програми, психодіагностичні методики; особисті немайнові та майнові права; службові твори; вільне використання творів.	3	1	7	1	–	9
Тема 3	Промислова власність і комерціалізація: винаходи, корисні моделі, торговельні марки, комерційна таємниця; ліцензування та трансфер технологій; права на тести та дозволи на їх адаптацію.	3	2	7	1	1	10
Тема 4	Відкриті ліцензії та права на дані: Creative Commons, відкритий доступ, самоархівування; правовий режим даних; штучний інтелект і авторське право.	3	2	7	1	1	10
Модульна контрольна робота 1							
Змістовий модуль 2. Академічна доброчесність та етика досліджень і публікацій							
Тема 5	Академічна доброчесність: цінності та принципи; законодавство України; Європейський кодекс поведінки для забезпечення доброчесності досліджень.	3	1	6	1	1	9
Тема 6	Порушення академічної доброчесності: плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та ін.; сумнівні дослідницькі практики; перевірка на збіги; процедури розгляду та відповідальність.	3	1	6	1	1	9

№ теми	Назва теми	Денна форма, год.			Заочна форма, год.		
		Лекції	Практ.	СРС	Лекції	Практ.	СРС
Тема 7	Авторство та етика публікацій: критерії авторства, таксономія внеску CRediT, конфлікт інтересів, хижацькі видання, «фабрики статей», відкликання публікацій, ШІ та авторство.	3	2	7	1	1	10
Тема 8	Системи забезпечення академічної доброчесності: політики закладу, комісії, освіта з доброчесності, доброчесність у взаємодії наукового керівника та аспіранта.	3	2	7	1	1	10
Модульна контрольна робота 2							
Разом:		**24**	**12**	**54**	**8**	**6**	**76**

Форма підсумкового контролю – залік.

Методи навчання: проблемна та оглядова лекція, лекція-дискусія; семінар-практикум; аналіз нормативних актів і судової та інституційної практики (у знеособленому вигляді); кейс-метод; симуляційні завдання (переговори про ліцензію на адаптацію методики, юридична клініка інтелектуальної власності, засідання комісії з питань академічної доброчесності, врегулювання конфлікту авторства); практикум з інтерпретації звітів подібності; проєктний метод; взаємне рецензування.

Методи оцінювання: усний контроль (опитування, доповідь, участь у дискусіях і симуляціях); письмовий контроль (правовий висновок, аналіз кейсу, ліцензійна угода, рішення комісії, авторська угода); тестовий контроль (модульні контрольні роботи); захист стратегії охорони ІВ і доброчесності дослідження; взаємооцінювання.

Технічне обладнання та / або програмне забезпечення

Для якісного викладання та опанування курсу використовуються: навчальні аудиторії з мультимедійним обладнанням; доступ до мережі Інтернет; наукова бібліотека Академії та наукометричні бази (Scopus, Web of Science); офіційний сайт МАУП (http://maup.com.ua), розділ Академії з академічної доброчесності та система дистанційного навчання Академії; офіційний вебпортал законодавства України; бази даних Національного органу інтелектуальної власності та ВОІВ; системи перевірки на текстові збіги, що використовуються в Академії; ресурси COPE, Retraction Watch, DOAJ.

Форми і методи контролю

Контроль успішності здобувачів поділяється на поточний і підсумковий (семестровий). Поточний контроль охоплює роботу на заняттях, участь у симуляційних завданнях, самостійну роботу, модульні контрольні роботи та індивідуальне завдання – стратегія охорони інтелектуальної власності та забезпечення доброчесності дисертаційного дослідження.

Поточний контроль здійснюється під час практичних (семінарських) занять і спрямований на перевірку знань правових норм і етичних стандартів, уміння кваліфікувати ситуації, пов'язані з інтелектуальною власністю та доброчесністю, і пропонувати правомірні й етичні рішення. Формами поточного контролю є: усне опитування; аналіз кейсів; складання правових висновків і документів; участь у симуляціях; взаємне рецензування; виконання завдань для самостійної роботи.

Методи поточного контролю: усний контроль (опитування, доповідь, дискусія, симуляція); письмовий контроль (аналітичні та практичні завдання, фрагменти індивідуального завдання); тестовий контроль; спостереження; проблемні ситуації; взаємне рецензування.

Підсумковий (семестровий) контроль проводиться у формі заліку. Залік виставляється за результатами накопичення рейтингових балів упродовж семестру без проведення окремого підсумкового заходу за умови виконання всіх обов'язкових видів робіт (включно з участю в симуляціях і захистом індивідуального завдання) та набуття не менше ніж 60 балів зі 100. Здобувачі, які набрали 35–59 балів, складають залік у терміни, визначені нормативними документами Академії, після доопрацювання невиконаних видів робіт.

Система оцінювання та вимоги

Система оцінювання ґрунтується на принципах об'єктивності, прозорості, гнучкості та високої диференціації. Оцінювання здійснюється за модульно-рейтинговою системою із застосуванням 100-бальної шкали.

Таблиця розподілу балів, які отримують здобувачі

Вид навчальної роботи	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Разом
Робота на практичних (семінарських) заняттях і самостійна робота	15	15	30
Участь у симуляційних завданнях	10	10	20
Модульна контрольна робота	10	10	20
Стратегія охорони інтелектуальної власності та забезпечення доброчесності дисертаційного дослідження	15	15	30
Разом	**50**	**50**	**100**

Поточний контроль оцінюється в межах до 30 балів; участь у симуляційних завданнях – до 20 балів (до 10 балів за модуль); модульні контрольні роботи – до 20 балів (дві МКР по 10 балів); індивідуальне завдання – до 30 балів (два етапи по 15 балів). Мінімальна сума балів, за якої дисципліна вважається зарахованою, становить 60.

Критерії оцінювання роботи на практичних (семінарських) заняттях. Оцінюються: знання правових норм і етичних стандартів; правильність кваліфікації ситуацій; обґрунтованість правових висновків і рішень з посиланням на норми; уміння пропонувати превентивні заходи; дотримання принципів доброчесності у власній роботі; якість участі в дискусії.

Критерії оцінювання участі в симуляційних завданнях (до 10 балів за модуль). Виконання рольових функцій відповідно до сценарію (20 %); фахова коректність і обґрунтованість рішень та висловлювань (40 %); дотримання етичних вимог і конструктивність взаємодії (20 %); якість підсумкового продукту симуляції (20 %).

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи. Модульна контрольна робота виконується у письмовій (тестовій) формі та оцінюється до 10 балів. Оцінювання (частка правильно виконаних завдань): «відмінно» – понад 90 %; «дуже добре» – 82–89 %; «добре» – 75–81 %; «задовільно» – 68–74 %; «достатньо» – 60–67 %; «незадовільно» – менше 60 %. Відсутність роботи – 0 балів.

Критерії оцінювання індивідуального завдання (30 балів). Стратегія розробляється для власного дисертаційного дослідження. Етап 1 (до 15 балів): карта об'єктів інтелектуальної власності дослідження (твори, методики, бази даних, програми, дані) з визначенням правовласників і правового режиму (до 5); підтвердження правомірності використання чужих методик і матеріалів (дозволи, ліцензії) (до 5); план оприлюднення з вибором ліцензій і політик журналів (до 5). Етап 2 (до 15 балів): план авторства публікацій за CRediT і декларація конфлікту інтересів (до 5); декларація використання ШІ та інших цифрових інструментів (до 5); самоперевірка фрагмента тексту на збіги з аналізом звіту подібності та план превентивних заходів доброчесності (до 5).

Зведена шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (для екзамену)	Для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	дуже добре	зараховано
75–81	C	добре	зараховано
68–74	D	задовільно	зараховано
60–67	E	достатньо	зараховано
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Політика щодо академічної доброчесності. Викладання дисципліни ґрунтується на засадах академічної доброчесності відповідно до Закону України «Про освіту», Закону України «Про вищу освіту» та нормативних документів Академії (https://maup.com.ua/ua/navchannya-u-maup/akademichna-dobrochesnist.html). Письмові роботи, аналітичні матеріали та презентації мають бути оригінальними, супроводжуватися коректними покликаннями на першоджерела й перевіркою на текстові збіги. Порушеннями академічної доброчесності вважаються академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання.

Політика конфіденційності кейсів і правової коректності. Кейси порушень доброчесності та спорів щодо інтелектуальної власності обговорюються в знеособленому вигляді; обговорення конкретних осіб, установ чи колег не допускається. Правові висновки, підготовлені в межах курсу, мають навчальний характер і не є юридичною консультацією; у реальних ситуаціях здобувачі звертаються до уповноважених підрозділів Академії або фахових юристів. Здобувачі повідомляють про можливі порушення доброчесності лише через встановлені процедури Академії.

Політика щодо відвідування, дедлайнів і перескладання. Відвідування занять є обов'язковим; пропущені заняття відпрацьовуються у визначений викладачем спосіб. Обов'язковою умовою зарахування є участь у симуляційних завданнях курсу (або виконання рівноцінного індивідуального завдання в разі пропуску з поважних причин). Індивідуальні завдання виконуються у встановлені терміни; роботи, подані з порушенням дедлайну без поважних причин, можуть оцінюватися зі зниженням балів. Перескладання здійснюється у порядку, визначеному нормативними документами Академії. Для здобувачів заочної форми навчання обсяг аудиторних занять зменшено відповідно до навчального плану, а частина завдань виконується в межах самостійної роботи з поданням через систему дистанційного навчання Академії.

Політика щодо оскарження. Здобувач має право на вмотивоване оскарження результатів оцінювання у порядку, визначеному нормативними документами Академії, звернувшись до викладача, завідувача кафедри або гаранта освітньо-наукової програми.

Політика використання цифрових інструментів та інструментів штучного інтелекту. Використання генеративного штучного інтелекту допускається для пошуку та первинного опрацювання джерел за умови прозорого декларування та обов'язкової перевірки правових норм за офіційними текстами нормативних актів (редакцій, чинних на дату виконання

завдання). Подання згенерсваного тексту як власного без декларування, а також вигаданих посилань на норми чи джерела є порушенням академічної доброчесності.

Політика сталого розвитку. Викладання дисципліни узгоджується із Цілями сталого розвитку ООН, насамперед із Ціллю 4 «Якісна освіта», Ціллю 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура» та Ціллю 16 «Мир, справедливість та сильні інститути». Заохочуються доброчесна, прозора та відповідальна наукова діяльність і захист результатів інтелектуальної праці.

Методичне забезпечення навчальної дисципліни

Навчально-методичне забезпечення дисципліни включає: силабус дисципліни; конспект (тексти) лекцій; методичні рекомендації до практичних (семінарських) занять; методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів; добірку нормативних актів; шаблони (ліцензійна угода, дозвіл на використання методики, угода про авторство, декларація використання ШІ, декларація конфлікту інтересів); банк знеособлених кейсів; сценарії симуляційних завдань; банк завдань для модульних контрольних робіт; перелік питань до заліку (додаток 1).

Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Книга четверта «Право інтелектуальної власності».
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX.
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII (ст. 42 «Академічна доброчесність»).
4. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII.
5. Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44.
6. ALLEA. The European Code of Conduct for Research Integrity. Revised edition 2023. Berlin : ALLEA, 2023.
7. Bretag T. (ed.) Handbook of Academic Integrity. Singapore : Springer, 2016.
8. World Intellectual Property Organization. Understanding Copyright and Related Rights. Geneva : WIPO, 2016.

Додаткова література

1. International Center for Academic Integrity. The Fundamental Values of Academic Integrity. 3rd ed. 2021.
2. Committee on Publication Ethics (COPE). Core Practices. URL: https://publicationethics.org/core-practices
3. International Committee of Medical Journal Editors. Recommendations for the Conduct, Reporting, Editing, and Publication of Scholarly Work in Medical Journals. URL: https://www.icmje.org/recommendations
4. Brand A., Allen L., Altman M., Hlava M., Scott J. Beyond authorship: attribution, contribution, collaboration, and credit. Learned Publishing. 2015. Vol. 28, No. 2. P. 151–155.
5. Fanelli D. How many scientists fabricate and falsify research? A systematic review and meta-analysis of survey data. PLoS ONE. 2009. Vol. 4, No. 5. e5738.
6. American Psychological Association. Ethical Principles of Psychologists and Code of Conduct (2002, amended 2010 and 2016). Washington, DC : APA, 2017.
7. Етичний кодекс ученого України : схвалено загальними зборами НАН України 15.04.2009.
8. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 09.09.1886 (Паризький акт від 24.07.1971).

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Офіційний сайт МАУП. Академічна доброчесність. URL: https://maup.com.ua/ua/navchannya-u-maup/akademichna-dobrochesnist.html

2. Законодавство України (офіційний вебпортал Верховної Ради України). URL: https://zakon.rada.gov.ua
3. Національний орган інтелектуальної власності. URL: https://nipo.gov.ua
4. World Intellectual Property Organization (WIPO). URL: https://www.wipo.int
5. Committee on Publication Ethics (COPE). URL: https://publicationethics.org
6. Retraction Watch. URL: https://retractionwatch.com
7. Creative Commons. URL: https://creativecommons.org
8. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. URL: https://naqa.gov.ua
9. ALLEA – All European Academies. URL: https://allea.org

Додаток 1

ПрАТ «ВНЗ «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук
Кафедра психології

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ»

Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти. Спеціальність 053 Психологія. ОНП «Психологія». Обов'язкова дисципліна (ОК11), 3 кредити ЄКТС / 90 год, IV семестр, підсумковий контроль – залік.

1. Методичні рекомендації до практичних (семінарських) занять

Практичні (семінарські) заняття (денна форма – 12 год., заочна форма -- 6 год.) спрямовані на застосування правових норм і етичних стандартів до типових ситуацій наукової діяльності психолога-дослідника. Провідними формами є аналіз нормативних актів, розв'язування правових і етичних кейсів, складання документів, симуляції та дискусії.

Порядок підготовки до заняття: опрацювати конспект лекції, відповідні нормативні акти (в чинній редакції) та рекомендовані джерела; розв'язати кейси до заняття з посиланням на норми; підготувати відповідний елемент індивідуального завдання.

Для здобувачів заочної форми проводяться три заняття по 2 год. (теми 3–4, теми 5–6, теми 7–8) з укрупненим розглядом питань; симуляції проводяться у скороченому форматі (зокрема онлайн), решта завдань виконується в межах самостійної роботи з поданням через систему дистанційного навчання Академії.

Семінар 1 (Теми 1–2, 2 год.). Система охорони інтелектуальної власності та авторське право в науці

Питання для обговорення:

1. Інтелектуальна власність: поняття, об'єкти, суб'єкти; майнові та немайнові права.
2. Міжнародні договори у сфері ІВ; національне законодавство й органи.
3. Наукові твори, бази даних, комп'ютерні програми як об'єкти авторського права; ідеї, методи та факти як неохоронювані елементи.
4. Службові твори та твори, створені на замовлення; права на результати, отримані за грантами.

Практичні завдання:

1. Скласти карту об'єктів ІВ, що створюються в межах власного дисертаційного дослідження.
2. Розв'язати кейси щодо правомірності цитування, відтворення рисунків і таблиць з інших публікацій.
3. Визначити правовласника в кейсах створення службового твору та результату за грантом.

Семінар 2 (Тема 3, 2 год.). Права на методики, промислова власність і комерціалізація

Питання для обговорення:

1. Психодіагностичні методики як об'єкти авторського права; права на переклад і адаптацію.
2. Винаходи, корисні моделі, торговельні марки та комерційна таємниця у психологічній практиці.
3. Ліцензійні договори: види, істотні умови.
4. Комерціалізація результатів досліджень і трансфер технологій.

Практичні завдання:

1. Скласти запит до правовласника на дозвіл перекладу й адаптації методики.
2. Проаналізувати ліцензійні умови використання двох відомих опитувальників.

3. Визначити можливі способи правової охорони психологічної програми або цифрового застосунку, розроблених у дисертації.

Симуляційне завдання:

«Переговори про ліцензію на адаптацію методики». Див. розділ 3 «Симуляційні завдання» (Симуляція 1).

Семінар 3 (Тема 4, 2 год.). Відкриті ліцензії, дані та штучний інтелект

Питання для обговорення:

1. Ліцензії Creative Commons: елементи та сумісність.
2. Відкритий доступ і самоархівування; політики видавців і угоди про передання прав.
3. Правовий режим даних; бази даних і право sui generis.
4. Штучний інтелект і авторське право: охороноздатність результатів, використання творів для навчання моделей, неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою.

Практичні завдання:

1. Обрати та обґрунтувати ліцензії для публікації, даних і коду власного дослідження.
2. Проаналізувати угоду про передання авторських прав одного з журналів.
3. Розв'язати кейси щодо правового статусу ілюстрацій і текстів, створених за допомогою ШІ.

Симуляційне завдання:

«Юридична клініка інтелектуальної власності». Див. розділ 3 (Симуляція 2).

Семінар 4 (Теми 5–6, 2 год.). Академічна доброчесність і її порушення

Питання для обговорення:

1. Цінності академічної доброчесності; законодавче визначення та види порушень.
2. Європейський кодекс поведінки для забезпечення доброчесності досліджень.
3. Плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація; сумнівні дослідницькі практики.
4. Перевірка на текстові збіги: можливості та обмеження; інтерпретація звітів подібності.

Практичні завдання:

1. Проаналізувати звіти подібності для трьох навчальних текстів і кваліфікувати збіги.
2. Кваліфікувати порушення в наборі знеособлених кейсів.
3. Виконати самоперевірку фрагмента власного тексту та проаналізувати звіт.

Семінар 5 (Тема 7, 2 год.). Процедури розгляду та етика публікацій

Питання для обговорення:

1. Процедури розгляду порушень академічної доброчесності в закладі; права особи, щодо якої розглядається питання.
2. Відповідальність за порушення; наслідки академічного плагіату в дисертації.
3. Критерії авторства; таксономія внеску CRediT; конфлікт інтересів.
4. Хижацькі видання, «фабрики статей», маніпуляції цитуванням; відкликання публікацій.

Практичні завдання:

1. Розпізнати ознаки хижацького видання для трьох журналів.
2. Визначити авторство та внесок за CRediT у навчальному кейсі.
3. Скласти декларацію конфлікту інтересів для власної публікації.

Симуляційне завдання:

«Засідання комісії з питань академічної доброчесності». Див. розділ 3 (Симуляція 3).

Семінар 6 (Тема 8, 2 год.). Системи забезпечення доброчесності

Питання для обговорення:

1. Політика академічної доброчесності закладу вищої освіти.
2. Освіта з академічної доброчесності; превентивні заходи.
3. Доброчесність у взаємодії наукового керівника та аспіранта.

4. Особиста стратегія доброчесності дослідника.

Практичні завдання:

1. Проаналізувати політику доброчесності Академії та запропонувати вдосконалення.
2. Скласти угоду про авторство для публікацій за результатами дисертації.
3. Захистити стратегію охорони ІВ і забезпечення доброчесності дослідження.

Симуляційне завдання:

«Конфлікт авторства в дослідницькій команді». Див. розділ 3 (Симуляція 4).

2. Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів

Самостійна робота (денна форма – 54 год., заочна форма – 76 год.) передбачає опрацювання джерел, виконання практичних завдань, підготовку до симуляцій, виконання індивідуального завдання, підготовку до модульних контрольних робіт і заліку.

Тема	Зміст самостійної роботи	Год. (денна)	Год. (заочна)	Форма контролю
Тема 1	Опрацювання Книги четвертої ЦК України та міжнародних договорів.	7	9	Конспект
Тема 2	Аналіз Закону «Про авторське право і суміжні права»; карта об'єктів ІВ. Етап 1.	7	9	Карта об'єктів ІВ
Тема 3	Запит на дозвіл адаптації методики; підготовка до симуляції 1. Етап 1.	7	10	Запит, ліцензія
Тема 4	Вибір ліцензій; аналіз угоди з журналом; підготовка кейсу для юридичної клініки. Етап 1.	7	10	План оприлюднення
Тема 5	Опрацювання Європейського кодексу доброчесності; самоперевірка тексту.	6	9	Аналіз звіту
Тема 6	Кваліфікація порушень у кейсах; підготовка до симуляції 3.	6	9	Рішення комісії
Тема 7	План авторства за CRediT; декларації конфлікту інтересів і використання ШІ. Етап 2.	7	10	Декларації
Тема 8	Аналіз політики доброчесності; оформлення та захист стратегії. Етап 2.	7	10	Захист стратегії
Разом		**54**	**76**	

3. Симуляційні завдання

Симуляції відтворюють типові правові та етичні ситуації в житті дослідника: отримання дозволів на використання чужих об'єктів ІВ, консультування щодо прав, розгляд порушень доброчесності та врегулювання спорів щодо авторства. Правові рішення в симуляціях мають навчальний характер. Участь у симуляціях оцінюється до 20 балів за семестр (по 10 балів за модуль). Кожна симуляція завершується дебрифінгом: учасники аналізують ухвалені рішення, їх обґрунтованість і можливі альтернативи.

Симуляція 1. «Переговори про ліцензію на адаптацію методики» (Тема 3, змістовий модуль 1)

Мета: відпрацювати отримання правомірного дозволу на переклад, адаптацію та використання психодіагностичної методики.

Сценарій: аспірант планує адаптувати зарубіжний опитувальник для дисертаційного дослідження та подальшого використання в практиці. Правовласник (автор або видавництво) готовий надати дозвіл, але на певних умовах: обмеження некомерційним використанням, передання прав на переклад, роялті за практичне використання, заборона оприлюднення пунктів у відкритому доступі.

Ролі учасників: аспірант, науковий керівник, представник правовласника, юрист Академії (консультант), спостерігач.

Хід симуляції:

1. Аспірант із керівником визначають потреби щодо використання методики (дослідження, публікація, практика, оприлюднення даних).
2. Переговори з правовласником щодо обсягу прав, строку, території, винагороди, статусу перекладу.
3. Консультація юриста щодо ризиків умов.
4. Узгодження істотних умов і складання проєкту дозволу (ліцензії); дебрифінг.

Продукт: проєкт ліцензійної угоди (дозволу) з істотними умовами.

Критерії оцінювання: повнота істотних умов; урахування потреб дослідження та відкритої науки; правова коректність.

Симуляція 2. «Юридична клініка інтелектуальної власності» (Тема 4, змістовий модуль 1)

Мета: сформувати вміння кваліфікувати ситуації, пов'язані з ІВ, і надавати обґрунтовані рекомендації з посиланням на норми.

Сценарій: у навчальній юридичній клініці здобувачі по черзі виступають «клієнтами» (з кейсами на картках) і «консультантами». Кейси: використання рисунка з чужої статті в дисертації; права на базу даних, зібрану за грантом; ілюстрації, згенеровані ШІ, для обкладинки монографії; передання прав журналу й бажання розмістити статтю в репозитарії; службовий характер тренінгової програми.

Ролі учасників: клієнт, консультант, супервізор клініки (перевіряє висновок), спостерігач.

Хід симуляції:

1. Клієнт викладає ситуацію (3 хв).
2. Консультант з'ясовує обставини, кваліфікує ситуацію та готує короткий висновок з посиланням на норми.
3. Супервізор перевіряє висновок; обговорення альтернатив.
4. Зміна ролей; узагальнення типових ситуацій; дебрифінг.

Продукт: короткі правові висновки за кейсами.

Критерії оцінювання: правильність кваліфікації; посилання на чинні норми; практичність рекомендацій.

Симуляція 3. «Засідання комісії з питань академічної доброчесності» (Тема 6, змістовий модуль 2)

Мета: відпрацювати процедуру розгляду можливого порушення академічної доброчесності з дотриманням прав усіх сторін.

Сценарій: до комісії надійшла заява про можливі порушення в рукописі статті аспіранта: значні текстові збіги з раніше опублікованою працею іншого автора, повторне використання власного тексту без посилання та розбіжності між даними в таблиці і в звіті про дослідження. Комісія має розглянути матеріали, заслухати сторони та ухвалити рішення.

Ролі учасників: голова комісії, члени комісії (науково-педагогічний працівник, представник органу самоврядування аспірантів, фахівець з перевірки на збіги), аспірант, щодо якого розглядається питання, науковий керівник, заявник, секретар.

Хід симуляції:

1. Секретар доповідає матеріали; фахівець аналізує звіт подібності.
2. Заслуховування заявника, аспіранта (з правом на пояснення) та наукового керівника.

3. Нарада комісії: кваліфікація кожного епізоду (порушення / відсутність порушення), урахування обставин, пропорційність заходів.

4. Оголошення рішення з обґрунтуванням і рекомендаціями; дебрифінг щодо процедурної справедливості.

Продукт: рішення комісії з кваліфікацією епізодів, обґрунтуванням і заходами.

Критерії оцінювання: дотримання процедурних прав сторін; правильність кваліфікації; обґрунтованість і пропорційність рішення.

Симуляція 4. «Конфлікт авторства в дослідницькій команді» (Тема 7, змістовий модуль 2)

Мета: сформувати вміння запобігати та врегульовувати конфлікти щодо авторства на основі прозорих критеріїв.

Сценарій: міжкафедральна дослідницька команда підготувала статтю. Виникли суперечності: керівник лабораторії вимагає включити до авторів колегу, який не брав участі в роботі; лаборант, що збирав дані, претендує на співавторство; аспірант, який виконав основний аналіз, указаний третім автором; частину тексту обговорення написано за допомогою ШІ.

Ролі учасників: аспірант, науковий керівник, керівник лабораторії, лаборант, співавтор-статистик, медіатор (омбудсмен з доброчесності).

Хід симуляції:

1. Кожна сторона викладає свою позицію (по 2 хв).
2. Медіатор пропонує застосувати критерії авторства та таксономію CRediT.
3. Сторони розподіляють внесок і узгоджують порядок авторів, подяки та декларацію використання ШІ.
4. Укладення угоди про авторство; дебрифінг щодо превентивних заходів.

Продукт: угода про авторство з розподілом внеску за CRediT і декларацією використання ШІ.

Критерії оцінювання: коректне застосування критеріїв авторства; прозорість рішень; конструктивність переговорів.

4. Методичні рекомендації до індивідуального завдання

Стратегія охорони інтелектуальної власності та забезпечення доброчесності є наскрізним індивідуальним завданням курсу. Вона розробляється для власного дисертаційного дослідження, погоджується з науковим керівником і слугує практичним інструментом під час оприлюднення результатів і підготовки дисертації до захисту.

Рекомендований склад:

1. Карта об'єктів інтелектуальної власності дослідження з визначенням правовласників і правового режиму.
2. Перелік використаних чужих методик і матеріалів із підтвердженням правомірності (дозволи, ліцензії, вільне використання).
3. План оприлюднення результатів з обґрунтуванням вибору журналів, ліцензій і політик самоархівування.
4. Можливості правової охорони та комерціалізації результатів (за наявності).
5. План авторства публікацій із розподілом внеску за CRediT.
6. Декларації конфлікту інтересів і використання ШІ та інших цифрових інструментів.
7. Самоперевірка фрагмента тексту на збіги з аналізом звіту подібності.
8. План превентивних заходів забезпечення доброчесності на етапах дослідження.

5. Банк завдань для модульних контрольних робіт

Модульна контрольна робота виконується у письмовій (тестовій) формі й охоплює матеріал відповідного змістового модуля. Кожен варіант формується з тестових завдань закритої форми, завдань на відповідність і відкритих (проблемних) завдань. Оцінювання – до 10 балів за кожну МКР.

Модульна контрольна робота 1 (змістовий модуль 1, теми 1–4)

Частина А. Тестові завдання закритої форми (оберіть одну правильну відповідь).

1. До об'єктів авторського права не належать: а) наукові статті; б) комп'ютерні програми; в) ідеї, методи та математичні концепції як такі; г) бази даних за умови творчого добору матеріалу.
2. Особисті немайнові права автора: а) можуть бути передані за договором; б) не можуть бути відчужені; в) припиняються через 5 років; г) належать роботодавцю.
3. Службовий твір – це твір, створений: а) у вільний час; б) у порядку виконання трудового договору; в) на замовлення будь-якої особи; г) у співавторстві.
4. Вільне використання твору без згоди автора допускається, зокрема, для: а) повного відтворення монографії; б) цитування в обсязі, виправданому метою, з посиланням на джерело; в) продажу копій; г) видання перекладу.
5. Переклад і адаптація психодіагностичної методики, захищеної авторським правом, потребують: а) лише посилання на автора; б) дозволу правовласника; в) реєстрації в МОН; г) нічого, якщо мета наукова.
6. Ліцензійний договір – це договір, за яким: а) права передаються повністю; б) ліцензіар надає ліцензіату дозвіл на використання об'єкта ІВ на визначених умовах; в) автор відмовляється від авторства; г) реєструється винахід.
7. Ліцензія CC BY-NC дозволяє: а) будь-яке використання; б) поширення й адаптацію з зазначенням авторства лише для некомерційних цілей; в) лише читання; г) комерційне використання без зазначення авторства.
8. Самоархівування статті в репозитарії можливе: а) завжди без обмежень; б) відповідно до умов угоди з видавцем і його політики; в) лише після 50 років; г) лише для книг.
9. Захист комп'ютерної програми здійснюється переважно як: а) винаходу; б) літературного твору (об'єкта авторського права); в) торговельної марки; г) промислового зразка.
10. Законодавство України про авторське право (2022) передбачає для неоригінальних об'єктів, згенерованих комп'ютерною програмою: а) повну авторсько-правову охорону як для творів; б) особливе право (sui generis); в) патентну охорону; г) відсутність будь-якої охорони за будь-яких умов.

Частина Б. Завдання на відповідність.

1. Установіть відповідність між об'єктом ІВ (науковий твір, винахід, торговельна марка, комерційна таємниця) та способом його правової охорони.
2. Установіть відповідність між елементом ліцензії Creative Commons (BY, NC, ND, SA) та його змістом.
3. Установіть відповідність між видом права (особисте немайнове, майнове, суміжне, sui generis) та прикладом.

Частина В. Відкриті (проблемні) завдання.

1. Визначте правовласника та правомірність використання в наведеному кейсі.
2. Складіть перелік істотних умов дозволу на адаптацію методики для дисертаційного дослідження.
3. Оберіть і обґрунтуйте ліцензії для публікації, даних і коду наведеного дослідження.

Модульна контрольна робота 2 (змістовий модуль 2, теми 5–8)

Частина А. Тестові завдання закритої форми (оберіть одну правильну відповідь).

1. Відповідно до Закону України «Про освіту» академічний плагіат – це: а) будь-який текстовий збіг; б) оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства; в) цитування з посиланням; г) переклад власної статті.
2. Самоплагіат – це: а) цитування власних праць; б) оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових; в) рецензування; г) редагування тексту.

3. Фабрикація – це: а) зміна даних; б) вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях; в) цитування; г) дублювання публікації.

4. Фальсифікація – це: а) вигадування даних; б) свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень; в) плагіат; г) списування.

5. Високий відсоток текстових збігів у звіті подібності: а) автоматично свідчить про плагіат; б) потребує експертного аналізу характеру збігів; в) не має значення; г) означає самоплагіат.

6. Європейський кодекс поведінки для забезпечення доброчесності досліджень ґрунтується на принципах: а) швидкості та продуктивності; б) надійності, чесності, поваги, підзвітності; в) конкуренції; г) секретності.

7. Відповідно до критеріїв ICMJE автором вважається особа, яка: а) лише забезпечила фінансування; б) зробила суттєвий внесок у роботу, брала участь у написанні або критичному перегляді тексту, схвалила остаточну версію та погоджується відповідати за роботу; в) очолює підрозділ; г) зібрала частину даних.

8. Таксономія CRediT призначена для: а) оцінювання журналів; б) опису внеску кожного учасника у наукову роботу; в) перевірки плагіату; г) реєстрації авторських прав.

9. Ознакою хижацького видання є: а) індексація в DOAJ; б) обіцянка публікації за кілька днів з неповноцінним рецензуванням і неправдивою інформацією про індексацію; в) відкритий доступ; г) наявність DOI.

10. Генеративний ШІ відповідно до політик провідних видавців: а) може бути співавтором; б) не може бути автором; його використання має бути задеклароване; в) заборонений у будь-якому вигляді; г) не потребує згадки.

Частина Б. Завдання на відповідність.

1. Установіть відповідність між видом порушення академічної доброчесності (плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування) та його визначенням.

2. Установіть відповідність між роллю CRediT (концептуалізація, методологія, формальний аналіз, написання – перегляд і редагування) та видом діяльності.

3. Установіть відповідність між принципом Європейського кодексу (надійність, чесність, повага, підзвітність) та його змістом.

Частина В. Відкриті (проблемні) завдання.

1. Кваліфікуйте порушення в наведеному кейсі та запропонуйте пропорційні заходи.

2. Проаналізуйте наведений звіт подібності та зробіть висновок щодо наявності академічного плагіату.

3. Розподіліть авторство й внесок за CRediT у наведеному кейсі дослідницької команди.

6. Перелік питань до заліку

Залік виставляється за результатами накопичення рейтингових балів упродовж семестру. Наведений перелік питань слугує орієнтиром для систематизації та самоперевірки знань, а також використовується під час складання заліку здобувачами, які не набрали необхідної кількості балів.

1. Інтелектуальна власність: поняття, об'єкти, суб'єкти.
2. Міжнародна система охорони інтелектуальної власності.
3. Національне законодавство та органи у сфері ІВ.
4. Об'єкти авторського права в науковій діяльності.
5. Особисті немайнові та майнові права автора.
6. Службові твори; права на результати за грантами.
7. Вільне використання творів; правила цитування.
8. Психодіагностичні методики як об'єкти авторського права.
9. Права на переклад і адаптацію методик.
10. Бази даних і право sui generis.

11. Комп'ютерні програми як об'єкти авторського права.
12. Об'єкти промислової власності у психологічній науці та практиці.
13. Ліцензійні договори: види та істотні умови.
14. Комерціалізація результатів досліджень і трансфер технологій.
15. Ліцензії Creative Commons.
16. Відкритий доступ і самоархівування.
17. Правовий режим наукових даних.
18. Штучний інтелект і авторське право.
19. Академічна доброчесність: цінності та принципи.
20. Законодавче регулювання академічної доброчесності в Україні.
21. Європейський кодекс поведінки для забезпечення доброчесності досліджень.
22. Академічний плагіат і самоплагіат.
23. Фабрикація та фальсифікація.
24. Сумнівні дослідницькі практики.
25. Перевірка на текстові збіги та інтерпретація звітів подібності.
26. Процедури розгляду порушень академічної доброчесності.
27. Відповідальність за порушення академічної доброчесності.
28. Академічний плагіат у дисертації: наслідки.
29. Критерії авторства.
30. Таксономія CRediT.
31. Конфлікт інтересів у науці.
32. Хижацькі видання та способи їх розпізнавання.
33. «Фабрики статей» і маніпуляції цитуванням.
34. Відкликання публікацій.
35. Штучний інтелект і авторство; декларування використання ШІ.
36. Політика академічної доброчесності закладу вищої освіти.
37. Освіта з академічної доброчесності.
38. Доброчесність у взаємодії наукового керівника та аспіранта.
39. Етичні кодекси науковця та психолога.
40. Стратегія охорони ІВ і забезпечення доброчесності власного дослідження.